

۹۸۱۴/۱۹

۱

مجموعه
فقه مدرسه

پرسش‌های فقهی تعلیم و تربیت

مدیران مدارس و فعالان تربیتی

گردآورنده: موسسه مطالعات تعالی نسل (متن)

پوش های فقهی تعلیم و تربیت / دفتر اول (مجموعه فقه مدرسه)
مدیران مدارس و فعالان تربیتی

انتشارات دلیل ما

گردآورنده: موسسه مطالعات تعالی نسل (متن)

ناظر علمی: محمد رضا اشرف کاشانی

ویراستار: محمد روحانی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: نگارش

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

لینک جلد اول: ۲ - ۱۲۳ - ۴۴۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (۹۸۲۵+)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

(ارتباط با ما) | Info@dalilema.ir | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

مراکز پخش

قم: ۰۹۱۲۷۵۶۵۶۷۰ | اصفهان: ۰۹۱۲۵۷۱۵ | کرج: ۰۲۶۳۲۷۰۳۱۱۵ | teb.114.ir
تهران: خیابان انقلاب - خیابان هفتم - ری - نیش بن بست ری - پلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد: چهارراه شهداء - ضلع شمالی باغ نادری - کوچه شهید خوراکیان - جمع گنجینه کتاب - طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیل ما

www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت (ع)

۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری

با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

سرشناسه: روحانی، محمد، ۱۳۷۱ -
عنوان و پدبداور: پوش های فقهی تعلیم و تربیت: مدیران مدارس و فعالان تربیتی / محمد روحانی.
مشخصات نشر: تهران: دلیل ما، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۱۸۲ ص.، ۱۲/۵x۲۱/۵، ۱۲/۵ س.م.
فروست: مجموعه فقه مدرسه، دفتر اول.
شابک: 978 - 600 - 442 - 123 - 2 - دوره: 9 - 124 - 600 - 442 - 978
وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: آموزش و پرورش (فقه)
موضوع: Education (Islamic law)
موضوع: فتاویهای شیعه - قرن ۱۴
موضوع: Fatwas, Shiites - 20th century
موضوع: فقه جعفری - رساله عملیه - پوش ها و پاسخ ها
موضوع: *Questions and answers - Islamic law, Ja'fari - Handbooks, manuals, etc.
موضوع: رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ / ۶ / ۸۹ / ۸۹
موضوع: شماره رده دیویی: ۲۹۷ / ۲۹۷
شماره کتبشناسی ملی: ۵۲۷۹۸۷۱

شهری سمع

۷	سخن ناشر
۱۱	مقدمه
۲۱	تأسیس و اداره‌ی مدرسه و محیط تعلیم و تربیت
۴۷	مسائل مالی مدارس
۸۹	محتوای آموزشی
۱۱۳	روش‌ها و فرایندهای تعلیم و تربیت
۱۵۷	پی‌نوشت
۱۶۹	پیوست: توضیح اصطلاح‌های فقهی
۱۷۰	فهرست منابع

تفکر و تدبیر

یکی از دین‌متمین و اصوات دین مبین اسلام، فراگیری احکام آن است. فهم درست احکام و عمل به آن، تضمین‌کننده‌ی سعادت انسان است. کسی که اسلام را برمی‌گزیند، باید در همه‌ی آن را در همه‌ی قلمروهای زندگی به‌طور کامل بپذیرد و رفتار و عملکردش همیشه مطابق با احکام دین تنظیم کند. برای این کار لازم است انسان مسلمان آن سبب را احکام دین را که با آن مواجه است، بشناسد تا بتواند آن را در زندگی اجرا کند. قرآن کریم و روایات ائمه‌ی هدی علیهم‌السلام با تأکید بسیار بر این موضوع، همگان را به یاد گرفتن احکام دین تشویق و ترغیب کرده‌اند و از ضررهای فراوان آشنا نبودن با احکام الهی یاد کرده‌اند. مردی به امام صادق علیه‌السلام عرض کرد:

فرزندی دارم که دوست دارد مسائل حلال و حرام را از شما بیاموزد. اما من می‌دانم که به او مربوط نیست، پرسش نمی‌کند.

حضرت صادق علیه‌السلام فرمودند:

آیا بهتر از حلال و حرام سؤالی هست که مردم پرسند؟!۱

علم فقه از مقدس‌ترین علوم ارزنده‌ی اسلامی، عهده‌دار بیان روش صحیح بندگی خداوند متعال و کیفیت صحیح آن است. این علم در عصر پیامبر اکرم ﷺ و امامان علیهم‌السلام، پژوهندگان زیاد و رونقی چشم‌گیر داشته و مورد توجه پیروان دین بوده است؛ به‌ویژه در زمان امام باقر و امام صادق علیهم‌السلام که دانشمندان بسیاری در مسائل مختلف دینی و فروع احکام در محضر آن دو پیشواں بزرگ شیعه پرورش یافتند.

در زمان حضور ائمه علیهم‌السلام، خود امامان علیهم‌السلام عهده‌دار بیان احکام الهی بودند. هم‌غیر این سه نوع را به عهده‌ی اصحاب و شاگردان خاص خویش نیز می‌گذاشتند. ائمه علیهم‌السلام دم را به مراجعه به اشخاص فاضلی مانند زراره، محمد بن مسلم، ابو سیر و آنان را تغلب توصیه می‌کردند و آنان نیز مسائل حلال و حرام و احکام دین را در مراجعان می‌گذاشتند.

با فرا رسیدن دوران غیبت امام زمان (عجل‌الله‌تعالی‌فی‌قربانہ)، استمرار بیان حلال و حرام و روشن‌گری برنامه‌های زندگی در جامعه، با فقهایی جامع‌الشرایط واگذار گردید و موضوع فتوا و تقلید به‌طور گسترده‌ای رواج یافت.

احکام عملی دین بسیار گسترده است؛ زیرا همه‌ی مسائل انسان‌ها را اعم از عبادی، اقتصادی، فردی، خانوادگی، اجتماعی، قضایی، سیاسی و... در بر می‌گیرد. درباره‌ی این دسته از احکام الهی، توجه به دو نکته لازم است:

۱. شاخه‌های علم متعدّد است. ممکن است فردی در یک رشته مهارت فوق‌العاده‌ای داشته و از رشته‌ی دیگری اطلاع باشد. در نتیجه، انسان به حکم عقل باید در رشته‌ای که تخصص ندارد، به کارشناس همان

رشته مراجعه و از گفته‌ی او پیروی کند؛ مثلاً متخصص رایانه، هنگام مریضی باید به پزشک مراجعه کند؛ زیرا با بیماری‌ها و روش‌های معالجه‌ی آنها آشنا نیست. از این رو، پیروی از گفته‌ی پزشک را بر خود لازم می‌داند. به‌طور کلی، برای انجام دادن هر کاری که راه و روش آن را نمی‌دانیم، به خیره‌ی همان کار مراجعه می‌کنیم و راه و چاره‌ی آن را او تخصص همان حرفه می‌پرسیم. آشنایی با احکام شرعی و شناخت حلال و حرام الهی نیز به همین شیوه است. از این رو، باید به فقیه که متخصص و کارشناس احکام دین است، مراجعه کرد.

۲. فهمیدن و با دست آوردن مطالب و معارفی که در قرآن مجید و روایات اهل بیت علیهم‌السلام آمده، آن نیست و به تخصص و مهارت احتیاج دارد. تا کسی در ادبیات عرب و علوم مختلف اسلامی از قبیل تفسیر قرآن، درایه (حدیث‌شناسی)، رجال (شراخ)، راویان احادیث، اصول فقه و... تخصص و مهارت نداشته باشد (ام‌المؤمنین مجتهد و فقیه نباشد)، هرگز نمی‌تواند احکام خداوند متعال را از منابع دینی استخراج کند. رساله‌ی توضیح المسائل، محصول عمر یک فقیه است که با تکیه بر تخصص خود و با زحمتهای طاقت‌فرسا، آن را از منابع دینی استخراج کرده و در دسترس مردم گذاشته است.

با توجه به آنچه بیان شد، برای یافتن شیوه‌های زندگی و طریقه‌ی آموزه‌های دینی، مراجعه به فقها و عالمانی که راه اجتهاد و فقاقت را از آن وسعت و گستردگی پیموده‌اند، لازم است. از این رو، مسئله‌ی تقلید از مجتهد، به حکم عقل و منطق ثابت می‌گردد. هم‌چنین معلوم می‌شود که تقلید به

معنای پیروی کورکورانه^۱ نیست؛ بلکه به معنای مراجعه‌ی غیرم تخصص در مسائل دینی، به متخصص است. می‌توان این حدیث از امام عسکری علیه السلام را مؤید این مطلب دانست:

فَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَائِنًا لِنَفْسِهِ، حَافِظًا لِدِينِهِ، مُخَالَفًا عَلَى
هَوَاهُ، مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ، فَلِلْعَوَامِ أَنْ يُقَلَّدُوهُ.^۲

و اما هر کس از فقها که صیانت نفس^۳ داشته باشد، حافظ و نگهبان دین الهی خویش باشد، با هوای نفس خود مخالفت کند و مطیع فرمان مولای خویش باشد، بر مسلمانان است که از او تقلید کنند.

اکنون اتوجه به آنچه ذکر گردید، روشن می‌شود که اظهار نظر در مسائل دینی و احکام شرعی بر کسانی که به رتبه‌ی اجتهاد نرسیده‌اند و با ادله‌ی احکام آشنایی ندارند، جایز نیست و بر مؤمنان واجب است در تمام احکام دینی و مسائل شرعی به مراجع بزرگوار تکیه و اسلام‌شناسان مورد اعتماد، مراجعه کنند.^۴

یکی از زمینه‌های رشد و توسعه‌ی دانش فقهی، پرسش‌ها و مراجعات مردم بوده است. آن بخش از فقه که پرسش‌ها، مردم در آن بیش‌تر بوده، بیش‌تر توسعه یافته است. گاهی برخی زمینه‌ها -بسیل اعمیّت بیش‌تر، جداگانه نیز مورد توجه قرار گرفته و تدوین شده است.

۱. اسلام با تمام قوا با پیروی کورکورانه مبارزه کرده است و قرآن مجید نیز آن را یکی از ناپسندترین صفات انسانی معرفی می‌کند.
۲. وسائل الشیعه ۱۳۱: ۲۷، ح ۳۳۴۰۱. [یاورقی متن اصلی]
۳. مالک نفس خود و نگهبان آن باشد تا بتواند خویش را در مقابل هر گونه انحراف و کجروی از راه مستقیم و مسیر بندگی خداوند متعال، مصون و ایمن نگاه بدارد.
۴. برگرفته از: حسینی سیستانی، توضیح المسائل جامع ۱: ۳۱-۳۸.